

บทที่ 2

สภาพทั่วไปและความเป็นมาของกลุ่มเกษตรกร

สภาพทั่วไปของชุมชน

ก. ข้อมูลเกี่ยวกับอำเภอแปลงยาว

อำเภอแปลงยาวอันเป็นสถานที่ตั้งของกลุ่มเกษตรกร เลี้ยงสัตว์แปลงยาว เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดฉะเชิงเทรา เดิมอำเภอแปลงยาวเป็นท้องที่ซึ่งขึ้นอยู่กับความปกครองของอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา และแยกการปกครองออกมาตั้งเป็นกิ่งอำเภอแปลงยาว ตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2521 โดยมีเขตปกครองรวม 3 ตำบล คือ ตำบลแปลงยาว ตำบลหัวสำโรง ตำบลวังเย็น ปี พ.ศ. 2524 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศเปลี่ยนแปลงเขตตำบลวังเย็นและตั้งตำบลขึ้นใหม่อีกตำบลหนึ่งคือ ตำบลหนองไม้แก่น รวมเป็น 4 ตำบล ต่อมาเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2528 กิ่งอำเภอแปลงยาวก็ได้รับการยกฐานะให้เป็นอำเภอ โดยมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 237.23 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 143,269 ไร่ เป็นพื้นที่การเกษตร 116,840 ไร่ มีประชากรทั้งสิ้น 263,333 คน เป็นชายประมาณ 13,586 คน หญิง 12,957 คน

อำเภอแปลงยาวมีพื้นที่ไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดเดียวกัน มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเขตนกเขาที่ราบต่ำ ซึ่งการอำเภอตั้งอยู่ในเขตตำบลวังเย็น อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดฉะเชิงเทรา ประมาณ 34 กิโลเมตร มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 (หนองปลาตะเพียน - สัตหีบ) ผ่านหน้าที่ว่าการอำเภอ

อาณาเขตติดต่อ

อำเภอแปลงยาวมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ จดอำเภอบางคล้า และอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศใต้ จดอำเภอพนมลิ้นจี่ จังหวัดชลบุรี

ทิศตะวันออก จดอำเภอลำน้ำฆ้อง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันตก จดอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ในการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างจะครอบคลุมอยู่ภายในพื้นที่ของ 2 ตำบล 9 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลแปลงยาวอันประกอบด้วยหมู่ 1, 2, 3, 5, 7, 8 และตำบลวังเย็น หมู่ 3, 4 และ 5

ข. ลักษณะทางภูมิศาสตร์

อำเภอแปลงยาวพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ป่าและลูกเนิน สภาพดินทั่วไปเป็น ดินลูกรังและดินปนทราย มีลำธารเล็ก ๆ อันเป็นลำธารธรรมชาติไหลผ่านบางช่วงบางตอน เช่น ลำธารที่ไหลจากป่าทางทิศใต้ผ่านตำบลวังเย็น ผ่านตำบลแปลงยาว มาทางวัดไผ่แก้ว โดยมีคลองชลประทานตัดผ่านคลองธรรมชาติอีกสายหนึ่ง คือ คลองวังด้วน ซึ่งไหลผ่านบ้านแปลงยาวมาสุดที่บ้านคลอง ซึ่งคลองธรรมชาติทั้งสองสายนี้จะมีน้ำเฉพาะฤดูฝนเท่านั้น ในฤดูแล้งน้ำจะแห้ง ดังนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่จึงอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก

สำหรับเขตตำบลแปลงยาว และตำบลหัวสำโรงก็จะได้อาศัยน้ำจากคลองชลประทาน ซึ่งเป็นคลองส่งน้ำ เริ่มจากอำเภอพนมสารคาม ผ่านอำเภอแปลงยาวไปยังอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา และอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี คลอดชุดสายน้ำอยู่ในความรับผิดชอบของกรมชลประทาน ในโครงการชลประทานท่าลาด เริ่มขุดตั้งแต่ พ.ศ. 2488 สมัย นายกิจจา วัฒนศิลป์ มีคลองย่อยทั้งหมด 6 คลองย่อย ในเขตอำเภอแปลงยาว มี 2 คลองย่อย คือ คลองย่อยสามที่สี่แยกหัวสำโรง ความยาว 5,500 เมตร และคลองย่อยสี่ที่สี่แยกตำบลแปลงยาว ความยาว 7,900 เมตร แต่ละคลองใช้ประโยชน์ทางการเกษตรและอุปโภคบริโภคเท่านั้น ไม่มีมิใช่เป็นเส้นทางคมนาคมระดับน้ำในคลองจะมีใช้เพียงพอ แต่ในฤดูฝนเท่านั้น ในฤดูแล้งน้ำจะแห้งคลอง ไม่เพียงพอแก่การประกอบการเกษตร และการบริโภค อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรรอมล่องฝั่งคลองไม่สามารถทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นภายหลังฤดูเก็บเกี่ยว เพื่อเป็นรายได้เสริมในครอบครัวได้อีก

การคมนาคม

เขตอำเภอแปลงยาวทั้งหมดมีการคมนาคมทางบกทางเดียว โดยมีทางหลวงหมายเลข 3121 (บางคล้า - แปลงยาว) เชื่อมต่อกับเส้นทางหมายเลข 304 ในเขตอำเภอบางคล้า โดยตัดผ่านทางหลวงสายฉะเชิงเทรา - ปราจีนบุรี จากสี่แยกบางคล้าไปยังตลาดบางบ่ออำเภอแปลงยาว เป็นระยะทาง 7 กิโลเมตร และจากตลาดบางบ่อไปยังที่ว่าการอำเภอประมาณ 4 กิโลเมตร อีกเส้นทางหนึ่งคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 (หนองปลาตะเพียน - สัตหีบ) ผ่านหน้าที่ว่าการอำเภอ ซึ่งทางหลวงทั้ง 2 สายนี้ เล่มือนหัวใจในการติดต่ออำเภอและจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้ยังมีถนนลูกรังอีกหลายสายที่สามารถติดต่ออำเภอและจังหวัดใกล้เคียงได้ เช่น ถนน เสียบคลองชลประทาน เริ่มจากอำเภอพนมสสารคาม ผ่านอำเภอแปลงยาว อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ไปยังอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี, ถนนสายตลาดบางบ่อไปตลาดหัวถนน อำเภอพนมลิ้นคม และตลาดพนมลิ้นคม จังหวัดชลบุรี ถนนสายสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร เริ่มจากสี่แยกทุ่งสะเตา ผ่านตลาดสะพานไฟไหม้ ผ่านตลาดโกรกแก้ววงพระจันทร์ ไปยังตลาดเนินหิน อำเภอพนมลิ้นคม และถนนสายปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร จากโปรงนกเป่า ผ่านโรงเรียนบ้านเขาละทอนไปยังกิ่งอำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ส่วนการคมนาคมระหว่างตำบล และหมู่บ้านจะมีถนนลูกรังตัดผ่านไปยังหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ถนนอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ แต่อาจมีปัญหาในช่วงฤดูฝน

การเดินทางติดต่อระหว่างอำเภอและจังหวัด สามารถเดินทางได้โดยรถโดยสาร ซึ่งออกจากตลาดบางบ่อไปยังตัวจังหวัด วันละ 4 เที่ยว คือ เวลา 7.00 น., 8.30 น., 13.00 น. และ 14.30 น. ส่วนรถออกจากตัวจังหวัดไปยังตลาดบางบ่อ มี 4 เที่ยว คือ 11.00 น., 13.00 น., 15.30 น., และ 17.00 น. นอกจากนี้ก็มีรถสองแถวเล็กวิ่งจากตลาดบางบ่อไปยังตลาดอำเภอบางคล้าช่วงเช้า และรถรับจ้างวิ่งจากสี่แยกปากทางเข้าอำเภอบางคล้าเข้าตลาดบางบ่อตลอดวัน

ค. สภาพสังคม

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชน

หากจะสืบย้อนความเก่าแก่ของชุมชนในอำเภอแปลงยาว โดยเฉพาะชุมชนแถบตำบลแปลงยาว วังเย็น และหัวลำโรง จะพบว่า อายุของชุมชนอยู่ในราว 200 ปี

มานี่เอง คือ เพิ่งเริ่มตั้งบ้านเรือนกันในตอนปลายสมัยกรุงธนบุรี ต่อสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้นมา และจะพบว่าบรรพบุรุษของคนในชุมชนเป็น เขมรที่อพยพมาจากพระตะบอง มาตั้งบ้านเรือนในเขตตำบลแปลงยาว และตำบลหัวลำโพง เช่น ในหมู่บ้านไผ่แก้ว หมู่บ้านคลอง หมู่บ้านแปลงยาว และหมู่บ้านอ่าวช้างโล่ จะพบผู้เฒ่าผู้แก่บางคนที่ยังใช้ภาษา เขมรในชีวิตประจำวันอยู่ แม้ว่าคนรุ่นใหม่จะไม่นิยมใช้แล้วก็ตาม

บริเวณอำเภอแปลงยาวเกือบทั้งหมดในสมัยก่อน มีสภาพเป็นป่าไม้ มีสัตว์ป่ามากมาย ก็ปรากฏว่ามีทั้งชาวเขมร และชาวไทยเข้ามาสืบครองที่ดิน ทำไร่ไถนาทำกัน ชาวไทยนั้นจะพบอยู่ในแถบตำบลวังเย็น ส่วนชาวเขมรจะพบอยู่แถบตำบลแปลงยาว นอกจากนี้ยังพบว่าวัดซึ่งเป็นวัดที่เก่าแก่ และเป็นที่เคยรพชยาของคนทั่วไปซึ่งได้แก่ วัดไผ่แก้ว (เดิมชื่อไผ่เกาะ เพิ่งมาเปลี่ยนในสมัยหลัง) วัดदानเงิน (เดิมชื่อ วัดปากदान) และ วัดแปลงยาว เป็นวัดซึ่งสร้างโดย นายตวง ซึ่งเป็นชาวเขมร ได้มีลิตศรัทธา และคิดสร้างวัดขึ้นในชุมชนโดยเริ่มจากวัดไผ่แก้วก่อนและค่อย ๆ สร้างวัดอื่นต่อมาตามลำดับ

ปัจจุบันชุมชนที่ใหญ่ที่สุดในตำบลแปลงยาวคือ ตลาดบางบ่อ ซึ่งสร้างขึ้นโดยปู่ของกำนันสรพล ศักดิ์ประคำลัตร์ เมื่อประมาณ 70 กว่าปีมาแล้ว โดยสร้างเป็นห้องแถวชั้นเดียว เมื่อเริ่มมีตลาดชาวจีนก็เริ่มอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ประกอบอาชีพค้าขายมากขึ้น ตลาดนี้จะเป็นแหล่งสินค้าอุปโภคบริโภคของชุมชน โดยที่ในสมัยที่ยังไม่มีตลาดนี้เกิดขึ้น ชาวบ้านจะต้องไปซื้อสินค้าที่ตลาดบางคล้าที่อำเภอบางคล้า ซึ่งอยู่ห่างจากแปลงยาวประมาณ 14 กิโลเมตร และยังมีตลาดย่อยอีก 2 แห่ง คือ ตลาดทุ่งละเตาตรงข้ามที่ทำการอำเภอ และสี่แยกหนองครก

2. การตั้งบ้านเรือน

การตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่จะอยู่กันเป็นกระจุก เช่น บริเวณชุมชนตลาดบางบ่อ ในรัศมี 1 - 3 กิโลเมตรโดยรอบ นอกจากนี้ก็มีชุมชนบ้านไผ่แก้ว บ้านคลอง และบ้านแปลงยาว ซึ่งจะปลูกบ้านอยู่ติด ๆ กัน ทั้ง 3 ชุมชนนี้จะมีผู้อยู่อาศัย 50 หลังคาเรือนขึ้นไป ส่วนใหญ่ก็จะเป็นญาติพี่น้องกันอาศัยอยู่ใกล้ ๆ กัน

นอกจากอยู่กันเป็นชุมชนหมู่บ้านใหญ่ ๆ แล้ว ยังมีที่อยู่กระจายไปตามแนวถนน และแนวคลองชลประทานอีกด้วย แต่บ้านแต่ละหลังก็ไม่ห่างกันมากนัก มีเป็นส่วนน้อย

ที่จะอยู่หลังเตี๋ยวโดด ๆ ที่กระจายไปตามไร่นาก็มีบ้างแต่ก็มักจะอยู่กันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ 3 - 5 หลังคา เรือนระหว่างพื้นอง

สภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่มีลักษณะเป็น เรือนยกพื้นสูง พื้นปูด้วยกระดานไม้เนื้อแข็ง ฝาทำด้วยไม้เนื้อแข็งหลังคามุงด้วยกระเบื้องหรือสังกะสี ใต้ถุนจะเปิดโล่ง และใช้เป็นที่เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตรต่าง ๆ เช่น รถไถนาเดินตาม เครื่องสูบน้ำ จอบ เสียม คราด และส่วนหนึ่งแบ่งเป็นคอกเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ เป็ด ไก่ หมู วัว ควาย บางบ้านก็มียุ้งฉางอยู่ในบ้าน บางบ้านก็ปลูกต่างหากนอกบ้าน แต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีฉางกันแล้ว

บ้านเรือนของผู้ที่มีฐานะยากจน หรือเป็นครอบครัวที่เพิ่งแยกตัวออกมาจากพ่อแม่สภาพบ้านจะไม่ค่อยมั่นคงถาวรนัก อาจเป็นเพียงฝาขัดแตะหลังคาจากหรือหญ้าคา ส่วนครอบครัวที่มีฐานะดีตัวบ้านจะเป็นไม้เนื้อแข็งถาวร บางครอบครัวที่ฐานะค่อนข้างดีลักษณะบ้านจะเป็นสมัยใหม่ คือ เป็นบ้าน 2 ชั้น ชั้นล่างก่ออิฐโอบปูน ชั้นบนเป็นไม้ ชั้นล่างใช้เป็นที่อยู่อาศัย โดยแยกที่เลี้ยงสัตว์และที่เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ออกไปอยู่ต่างหากจากตัวบ้าน

บ้านที่ปลูกกระจายไปตามแนวถนนและแนวคลอง ส่วนใหญ่จะมีบริเวณกว้างขวางเพียงพอที่จะปลูกพืชผัก ส่วนครัวเล็ก ๆ น้อย ๆ ไว้กินและขายได้ แต่บ้านเรือนที่อยู่กันเป็นกระจุกติด ๆ กันส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีบริเวณมากนัก โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีพี่น้องหลายคน เมื่อต่างมีครอบครัวก็จะปลูกอยู่ใกล้ ๆ กัน จนกระทั่งไม่มีบริเวณที่จะปลูกพืชได้มากนัก

3. ขนบธรรมเนียมประเพณี

แม้ว่าบางหมู่บ้าน เช่น บ้านไม้แก้ว บ้านคลอง บ้านแปลงยาว จะมีบรรพบุรุษเป็นชาวเขมร แต่ส่วนใหญ่ก็มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นแบบไทย ในวันสำคัญทางศาสนาชาวบ้านก็จะไปทำบุญกันที่วัด เช่น วันตรุษสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา มาฆะบูชา

ส่วนผู้ที่มิเชื่อสายจีนอยู่บ้างก็จะมีพิธีไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษในวันตรุษจีนด้วย

4. ลักษณะของประชากร

สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทั้งหมด 199 คน จากการสุ่มตัวอย่าง 74 ราย เป็นเพศชายร้อยละ 89.19 เพศหญิง ร้อยละ 10.81 และเมื่อแยกตามอายุจะพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 51 - 60 ปี ร้อยละ 25.68 รองลงมาคือ อายุ 31 - 40 ปี ร้อยละ 22.97 และ 41 - 50 ปี ร้อยละ 21.62 และพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่อายุ 51 ปีขึ้นไป ร้อยละ 59.70 ของสมาชิกทั้งหมด เป็นเพศชายร้อยละ 58.35 เพศหญิงร้อยละ 1.35 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ร้อยละของจำนวนประชากรแยกตามเพศและช่วงอายุ

ช่วงอายุ	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
20 - 30	1.35 (1)	-	1.35 (1)
31 - 40	17.56 (13)	5.31 (4)	22.97 (17)
41 - 50	17.56 (13)	4.05 (3)	21.62 (16)
51 - 60	24.32 (18)	1.35 (1)	25.68 (19)
61 - 70	20.27 (15)	-	20.27 (15)
71 ⁺	8.11 (6)	-	8.11 (6)
รวม	89.19 (66)	10.81 (8)	100.00 (74)

5. การศึกษา

ตารางที่ 3 แสดงระดับการศึกษาของผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรแยกตามเพศ

ระดับการศึกษา	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
ไม่ได้เรียน	2.70 (2)	1.35 (1)	4.05 (3)
ป.1 - ป.4	86.49 (64)	9.46 (7)	95.95 (71)
รวม	89.19 (66)	10.81 (8)	100.00 (74)

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าสมาชิกส่วนใหญ่ มีการศึกษาอยู่ในระดับ ป.1 - ป.4 ทั้งชายและหญิง ร้อยละ 95.95 และมีผู้ที่ไม่เคยเรียน ร้อยละ 4.05 แยกเป็นเพศชายร้อยละ 2.70 เพศหญิงร้อยละ 1.35

ง. สภาพเศรษฐกิจ1. อาชีพ

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่าอาชีพหลักของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.27 มีอาชีพทำนา รองลงมาได้แก่ อาชีพทำไร่มันสำปะหลัง ร้อยละ 14.86 เป็นผู้ที่ทำอาชีพค้าขายร้อยละ 9.46 ทำสวนร้อยละ 2.70 เลี้ยงหมูและรับจ้างร้อยละ 1.35 สำหรับผู้ที่ทำอาชีพทำสวน ได้แก่ สวนมะพร้าว มะม่วง ส่วนผู้ที่ทำอาชีพรับจ้างนั้นเดิมเคยเข้ามาทำ แต่ปัจจุบันเลิกทำมาแล้ว จึงมีอาชีพรับจ้างทั่วไป

อาชีพรอง ส่วนใหญ่ร้อยละ 48.64 มีอาชีพเลี้ยงหมู ซึ่งแบ่งเป็น หมูเนื้อ และเลี้ยงลูกหมู อาชีพทำไร่มันสำปะหลังร้อยละ 29.73 อาชีพเลี้ยงวัวฝูงร้อยละ 21.62 อาชีพรับจ้างทั่วไปร้อยละ 18.91

ตารางที่ 4 อาชีพหลักและอาชีพรองของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรแยกตามประเภทของอาชีพ

อาชีพ	ร้อยละ
<u>อาชีพหลัก</u>	
1. ทำนา	70.27 (52)
2. ทำไร่	14.86 (11)
3. ค้าขาย	9.46 (7)
4. เลี้ยงสัตว์ (หมู)	1.35 (1)
5. ทำสวน	2.70 (2)
6. รับจ้าง	1.35 (1)
<u>รวม</u>	100.00 (74)
<u>อาชีพรอง</u>	
1. ทำนา	13.51 (10)
2. ทำไร่	29.73 (22)
3. ค้าขาย	9.46 (7)
4. เลี้ยงสัตว์	
4.1 หมู	48.64 (36)
4.2 วัว	21.62 (16)
4.3 ควาย	5.40 (4)
4.4 เป็ด	16.21 (12)
4.5 ไก่	5.40 (4)
5. ทำสวน	2.70 (2)
6. รับจ้าง	18.91 (41)

หมายเหตุ สมาชิกบางคนมีอาชีพรองมากกว่า 1 อย่าง

ผู้ที่เป็นส่วนมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จะมีอาชีพหลักคือ ทำนา ในขณะที่เดียวกันก็มีอาชีพรองคือ เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว เป็ด ควาย หรือทำไร่มันสำปะหลัง พวกที่ทำนา และทำไร่ส่วนใหญ่เป็นพวกที่อยู่บริเวณบ้านหนองปลิง หนองครก วังเย็น ทุ่งละเดา ส่วนพวกที่ทำนา และเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ บริเวณบ้านไม้แก้ว บ้านคลอง และบ้านบางบ่อ

สมาชิกที่มีอาชีพหลักทำนา ช่วงฤดูการทำนาจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน รวมระยะเวลาประมาณ 7 เดือน ถ้านับตามเดือนไทยก็เริ่มราวเดือน 6 คือ เริ่มหน้าฝน เนื่องจากพื้นที่ในเขตนี้แม้ว่าจะมีคลองชลประทาน แต่ที่นาที่ห่างคลองออกไป ยังคงต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ดังนั้น ปีใดฝนตกกล้าไป ก็จะเริ่มทำนาข้าวไปด้วย การทำนาในเขตนี้ทั้งหมดจึงเป็นการทำนาปี เพียงปีละครั้งเดียว มีทั้งนาดำ และนาหว่าน ล่มยก่อนเป็นนาดำทั้งหมด การทำนาก็จะต้องเริ่มเร็วเนื่องจากต้องเพาะกล้า และต้องไ้แรงงานในการปักดำมาก ถ้าครวั เรือนใดมีแรงงานน้อยก็จำเป็นต้องจ้างแรงงาน มีเพียงส่วนน้อยที่เอาแรงลงแลกกัน ส่วนใหญ่จะจ้างแรงงาน ดังนั้นชาวบ้านบางส่วนจึงหันมานิยมทำนาหว่านกัน ซึ่งการทำนาหว่านมี 2 ชนิด คือ นาวหว่านน้ำตม และนาหว่านแห้ง ขึ้นอยู่กับความสะดวกในเรื่องน้ำ

การทำนาหว่านนั้นจะประหยัดต้นทุนการผลิตด้านค่าจ้างการดำนาไปได้บางส่วน แต่ผลผลิตข้าวเปลือกที่ได้จากนาหว่านจะต่ำกว่านาดำเล็กน้อย โดยเฉลี่ยผลผลิตต่อไร่ประมาณ 40 ถึง ปัจจุบันต้นทุนการผลิตต่อไร่ในการทำนาอยู่ในอัตราที่สูงมาก ทั้งเนื่องจากมีเพียงส่วนน้อยที่มีนาของตนเอง ต้องเช่าที่พวคนายทุนเจ้าของที่ ซึ่งได้แก่ พ่อค้าในตลาดบ้าง คนกรุงเทพฯ บ้าง อัตราค่าเช่าก็ประมาณ 5 - 10 ถึงต่อไร่ เมื่อทำนามากแต่ไม่มีแรงงานก็จำเป็นต้องจ้างแรงงาน ไม่ว่าจะเป็นการไถ, ดำ, เกี่ยว, หอบ และนวด ทำให้ต้นทุนสูงมาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้าวนางพระยา มะลิเสื่อย เป็นข้าวที่นิยมใช้ปลูกในที่ลุ่มน้ำขังนาน จะเกี่ยวทีหลังสุด ข้าวอีกพันธุ์หนึ่งที่นิยมปลูกมากในเขตนี้อีกคือ ข้าวหอมนครไชยศรี หรือที่เรียกว่าข้าวขวัญชัย แต่จะไม่เหมาะสำหรับนาลุ่ม ๆ ดอน ๆ หรือสภาพดินที่เป็นดินเค็ม

นาในเขตตำบลแปลงยาวนี้ ส่วนใหญ่จะใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมืองซึ่งเป็นข้าวนาปี แม้มลผลิตจะน้อย แต่ราคาก็อยู่ในเกณฑ์ดี มีบางที่ลองปลูกข้าวพันธุ์เกษตร ได้แก่ ก ข เบอร์ 23 ซึ่งให้ผลผลิตสูงกว่าพันธุ์พื้นเมือง แต่ยังมีไม่มากนักเพราะข้าว ก ข จำเป็นต้องดูแลในเรื่องปุ๋ย น้ำ และยาฆ่าแมลง มากกว่าข้าวพื้นเมือง โดยเฉพาะมีราคาข้าวเปลือกต่ำกว่าด้วย

ในเขตนี้อาจจะเริ่มฤดูการทำนาข้าว ในราวปลายเดือนมีนาคม คือ เริ่มไถรอฝนช่วงหลังสงกรานต์ (เดือนเมษายน) ต้นเดือนพฤษภาคม เริ่มหว่านกล้าประมาณ 40 วัน ก็ถอนกล้าไปดำในนาที่ได้เตรียมไว้แล้ว พวกที่ทำนาหว่านก็จะเริ่มหว่านในช่วงนี้ วันเริ่มต้นในการหว่านหรือดำมาถือเอาวันศุกร์เป็นวันมงคล โดยปกตินาหว่านจะไถและตากดินน้อยกว่านาดำ ซึ่งไถหลายครั้งทำให้หญ้าตายมาก แต่นาหว่านหญ้าไม่ค่อยตาย ดังนั้นเมื่อได้ 1 เดือน ข้าวเริ่มงอกหญ้าก็จะขึ้นมาด้วย ต้องฉีดยาปราบวัชพืช ระยะนี้จะใส่ปุ๋ยครั้งแรกด้วย สำหรับผู้ที่ไม่มีทุนพอก็อาจจะรวบรวมอดไปใส่ในช่วงข้าวได้ 3 - 4 เดือน

พวกที่ทำนาดำนั้นจะต้องใช้ค่าใช้จ่ายมากกว่านาหว่านเพราะจะต้องจ้างถอนหญ้า กล่าวคือ เมื่อเริ่มเพาะกล้าราวช่วงเดือน 6 - 7 หลังจากนั้น 40 วันก็จะถอนกล้าเพื่อเตรียมไปดำ ถ้าไม่มีแรงงานก็ต้องจ้างถอนร้อยละ 30 บาท ต้องถอนแล้วมัดเป็นกำ ๆ ทั้งไว้ 2 - 3 คิน แขน้ำไว้เพื่อให้รากงอก แล้วส่งมาไปดำ ในการดำถ้าไม่มีแรงงานหรือต้องการเร่งให้เสร็จเร็วก็ต้องจ้าง เสียค่าใช้จ่ายมาก ปัจจุบันการเอาแรงหรือลงแขกไม่ค่อยมีแล้ว เพราะต่างก็ต้องเร่งทำนาของตนเอง ส่วนใหญ่นาดำจะเริ่มดำราวเดือน 8 หรือในราวปลายเดือนกรกฎาคม ต้นเดือนสิงหาคม แล้วแต่ว่าฝนจะทิ้งช่วงนานหรือไม่

ช่วงที่เก็บเกี่ยวจะเป็นช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน ต้นเดือนธันวาคม (เดือน 1 - 2) ซึ่งเป็นช่วงน้ำลดลงแล้ว ในการเกี่ยวข้าวเมื่อเกี่ยวแล้วก็มัดเป็นพ่อนตากแดดไว้ 1 - 2 วัน ถ้าเป็นนาใกล้บ้านก็จะชอบมากองไว้ที่ลานบ้าน แต่ถ้าเป็นนาไกลบ้าน มักจะใช้เครื่องนวดซึ่งเป็นตู้ไปตีในที่นาเลย ค่าจ้างถึงละ 1 บาท ข้าวในเขตนี้นอกจากเกี่ยวระยะปลายฤดูฝนแล้วยังไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องความชื้น บางรายกลับมีปัญหาข้าวกรอบ สีแล้วหักง่าย เนื่องจากปล่อยข้าวตากแดดมากเกินไป

ผลผลิตรวมข้าวเปลือก

ในเขตพื้นที่ศึกษา โดยเฉลี่ยแล้วนา 1 ไร่ ผลผลิตข้าวเปลือกจะได้ประมาณ 40 ตัน ในจำนวนสำมะอึกกลุ่มที่มีอาชีพทำนาและมีผลผลิตข้าวเปลือก ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนผลผลิตรวมข้าวเปลือกแต่ละครัวเรือน

ผลผลิตรวม (เกวียน)	จำนวน	ร้อยละ
1 - 5	21	31.34
6 - 10	27	40.30
11 - 15	13	19.40
16 - 20	3	4.47
21 - 25	1	1.49
26 - 30	1	1.49
30 ⁺	1	1.49
รวม	67	100.00

จากตารางจะเห็นได้ว่า ในจำนวนสำมะอึก 67 ราย ที่มีอาชีพทำนา และมีผลผลิตข้าวเปลือก ส่วนใหญ่ร้อยละ 40.30 ผลิตข้าวเปลือกได้ 6 - 10 เกวียน รองลงมาร้อยละ 31.34 ผลิตได้ 1 - 5 เกวียน ซึ่งนับว่าน้อยมาก ในขณะที่ครัวเรือนที่ผลิตได้ 11 - 15 เกวียน มีเพียงร้อยละ 19.40 และครัวเรือนที่ผลิตได้มาก ๆ ก็มีเพียงจำนวนน้อย

ลักษณะการเก็บข้าว

ตารางที่ 6 แสดงลักษณะการเก็บและจำหน่ายข้าวเปลือกของสมาชิกที่มีอาชีพทำนา

ลักษณะการเก็บ	จำนวน	ร้อยละ
ขายหน้าลานทั้งหมด	37	55.22
ทยอยขาย	10	14.93
ขายหน้าลานและเก็บบางส่วน	5	7.46
บริโภคอย่างเดียว	15	22.39
รวม	67	100.00

เมื่อพิจารณาลักษณะการเก็บข้าวเปลือกของสมาชิกจะพบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 55.22 จะขายข้าวเปลือกที่หน้าลาน และร้อยละ 22.39 ผลัดเพื่อบริโภค มีเพียงร้อยละ 14.93 เท่านั้นที่ไม่ได้ขายหน้าลานทันทีแต่เก็บไว้ทยอยขายเรื่อย ๆ และร้อยละ 7.46 ขายหน้าลานไปบางส่วนและเก็บไว้บางส่วนเพื่อรอราคา

จะเห็นได้ว่าสมาชิกที่มีอาชีพทำนาส่วนใหญ่ผลัดเพื่อขาย และเป็นการขายหน้าลานมากกว่าที่จะเก็บไว้เพื่อรอราคา ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากว่าแต่ละคนจะมีภาระหนี้สินอยู่เมื่อเกี่ยวข้าวได้ก็จำเป็นต้องรีบขายเพื่อนำไปใช้หนี้ให้แก่เจ้าหนี้ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นพ่อค้าในตลาด ที่ไปยืมเงินมาลงทุนบ้าง หรือบางทีก็ไปเอาของกินของใช้มา ถึงปีก็คิดบัญชีใช้หนี้กันครั้งหนึ่ง สมัยก่อนเจ้าหนี้มักเก็บหนี้เป็นข้าวเปลือก โดยจะไปตวงเอาที่หน้าลาน แต่ปัจจุบันเนื่องจากราคาข้าวเปลือกตกต่ำมาก พ่อค้าจึงมักเรียกเก็บหนี้เป็นเงินมากกว่า ชาวนาจึงต้องรีบขายข้าวเปลือกนำเงินมาใช้หนี้ และเก็บบางส่วนไว้กินบ้าง แต่บางรายก็ขายหมด และซื้อข้าวสารกินแทน

ตารางที่ 7 ร้อยละของครัวเรือนลุ่มน้ำอีกจำแนกตามจำนวนการจำหน่ายข้าวเปลือก

จำนวนที่จำหน่าย (เกวียน)	ครัวเรือนลุ่มน้ำอีก
พอกิน	15 (22.38)
1 - 3	11 (16.42)
4 - 6	12 (17.91)
7 - 9	17 (25.37)
10 - 12	7 (10.45)
13 - 15	2 (2.98)
15 ⁺	3 (4.48)
รวม	67 (100.00)

จากตารางจะเห็นได้ว่า ในจำนวนผู้ที่ผลิตข้าวได้มีเพียงร้อยละ 25.37 เท่านั้นที่มีข้าวเปลือกเหลือขาย 7 - 9 เกวียน ร้อยละ 17.91 มีข้าวเปลือกขายเพียง 4 - 6 เกวียน ร้อยละ 16.42 มีข้าวเปลือกเหลือขาย 1 - 3 เกวียน ซึ่งน้อยมากและร้อยละ 10.45, 4.48, 2.98 มีข้าวเปลือกเหลือขาย 10 - 12, 15 และ 13 - 15 เกวียนขึ้นไป ตามลำดับ ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงสภาพของลุ่มน้ำอีกกลุ่มซึ่งแม้จะมีอาชีพหลักคือ ทำนา แต่ส่วนใหญ่ก็ผลิตข้าวเปลือกได้น้อย และมีเหลือขายไม่มากนัก ในขณะที่จะต้องนำรายได้จากการขายข้าวเปลือกนี้ไปเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ต่อไป และจะพบว่าร้อยละ 22.38 ผลิตข้าวได้เพียงพอกินเท่านั้น

แหล่งจำหน่ายข้าวเปลือก

ตารางที่ 8 แสดงแหล่งจำหน่ายข้าวเปลือกของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

แหล่งจำหน่าย	จำนวน	ร้อยละ
พ่อค้าในท้องถิ่น	40	76.92
พ่อค้าภายนอก	5	9.62
นายทุนเจ้าหนี้	7	13.46
รวม	52	100.00

จากตารางจะเห็นว่าแหล่งจำหน่ายข้าวเปลือกของสมาชิกกลุ่มคือ พ่อค้าในท้องถิ่น ถึงร้อยละ 76.92 ซึ่งได้แก่ พ่อค้าโรงสี ซึ่งโรงใหญ่ ๆ มี 3 แห่งคือ ที่ตลาดบางบ่อ และที่หัวลำโพง นอกจากนี้ก็มีพ่อค้าในตลาดบางคนที่รับซื้อข้าวด้วย สมาชิกบางรายก็ขายให้กับเจ้าหนี้ของตนเอง ซึ่งก็เป็นพวกพ่อค้าในตลาดนั่นเอง ถึงร้อยละ 13.46 เนื่องจากข้าวเปลือกที่ผลิตได้มีเป็นจำนวนมาก บางครั้งพ่อค้าในท้องถิ่นเองก็ไม่สามารถรับซื้อได้ทั้งหมด มีบ้างที่ขายให้แก่พ่อค้าภายนอก ซึ่งอาจจะมาจากโรงสีใหญ่ ๆ ในอำเภอบางคล้า หรือจากแปดริ้ว ซึ่งราคาพ่อค้าภายนอกให้อาจต่างกับพ่อค้าภายใน 50 - 100 บาท จำนวนสมาชิกที่ขายข้าวเปลือกให้แก่พ่อค้าภายนอกมีเพียงร้อยละ 9.62

อาชีพรอง

อาชีพรองที่สำคัญ ๆ ได้แก่ อาชีพเลี้ยงหมู ซึ่งมีทั้งหมูเนื้อและแม่หมู การเลี้ยงหมู-เนื้อนั้นส่วนใหญ่จะเลี้ยงกันตั้งแต่ 30 ตัวขึ้นไป ในช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมาปรากฏว่าภาวะตลาดหมูเนื้อตกต่ำมาก ราคาอยู่ในระดับ 10 - 15 บาทต่อกิโลกรัมสำหรับหมูเป็นมีผลทำให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรหลายรายต้องหยุดเลี้ยงเนื่องจากประสบภาวะขาดทุนเป็นอันมาก ต้องปล่อยให้เล้าว่างไป

จากการสัมภาษณ์ผู้เลี้ยงหมูรายใหญ่ท่านหนึ่ง ถึงต้นทุนการผลิต

สำหรับหมู 1 ตัว ระยะเวลาในการเลี้ยง 6 เดือน ต้นทุนการผลิต

1. รำ ละเย็ดลูกละ 65 กิโลกรัม ๆ ละ 2.50 บาท		
	3 ลูก =	487.50 บาท
2. ปลาช่อน ลูกละ 100 กิโลกรัม ๆ ละ 3.00 บาท		
	1 ลูก =	300.00 บาท
3. หัวอาหาร 30 กิโลกรัม ลูกละ 125 บาท 2 ลูก		250.00 บาท
4. รัยยาบ	=	35.00 บาท
	รวมอาหาร 1 ชุด =	1,072.50 บาท
หมู 1 ตัว ระยะเวลา 6 เดือน ค่าอาหาร $1\frac{1}{2}$ ชุด	=	1,608.75 บาท

ราคาต้นทุนการเลี้ยงนี้ขึ้นลงตามราคารำและปลาช่อน ซึ่งยังมีรวมค่าลูกหมู ซึ่งราคาประมาณ 150 - 300 บาท สูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับภาวะราคาหมูเป็น โดยเฉลี่ยน้ำหนักหมูที่สับขาย จะมีน้ำหนัก 100 กิโลกรัมขึ้นไป เพราะฉะนั้นถ้าราคาหมูเป็นต่ำกว่า 15 บาท ต่อ 1 กิโลกรัม ผู้เลี้ยงก็จะขาดทุน

สำหรับในรายที่เลี้ยงแม่หมูเพื่อขายลูกหมูก็พออยู่ได้แม้ว่าราคาลูกหมูจะไม่ได้ราคาหนัก แต่เนื่องจากต้นทุนในการเลี้ยงต่ำกว่า อาหารที่ให้ก็เป็นผักผสมรำปลา ต่างจากอาหารของหมูเนื้อที่กินรำปลา และหัวอาหารเป็นหลัก ต้นทุนการเลี้ยงสูงกว่ามาก

ปัจจุบันมีสมาชิกหลายคนหันมาเลี้ยงวัวฝูง 10 - 20 ตัว บางรายถึง 50 ตัว โดยเฉพาะผู้ที่เลี้ยงวัวพันธุ์ผสมเวลาขายจะได้ราคาดีกว่าวัวไทย ส่วนใหญ่จะมีพ่อค้าจากข้างนอกมาติดต่อซื้อเพื่อเอาไปเข้าโรงฆ่าบ้าง นำไปใช้งานบ้าง แต่การเลี้ยงก็มีปัญหาอยู่บ้าง เพราะต้องมีที่สาธารณะที่มีหญ้าพอที่จะปล่อยให้วัวไปหาหญ้ากินด้วย และที่สำคัญต้องมีผู้เลี้ยงประจำ แต่เท่าที่เป็นอยู่ที่เลี้ยงและทุ่งหญ้ามีไม่มากนัก และบางคนอยากเลี้ยงแต่กำลังแรงงานในบ้านไม่มีสิ่งเลี้ยงได้ไม่มาก ได้เพียงไม่กี่ 10 - 20 ตัว

นอกจากเสียงหมู วัว แล้วก็เสียงเป็ด จะมีการเลี้ยง 2 ระยะถ้าเป็นเปิดไข่ เมื่อตำข้าวโตแล้วก็ปล่อยเปิดลงมาแต่ต้องคอยระวังไม่ให้ไปเข้าข้าวของผู้อื่น ถ้าเปิดเนื้อก็จะเลี้ยงหลังจากเกี่ยวข้าวเสร็จ ยังมีน้ำอยู่ในนาบ้างก็จะปล่อยเปิดลงไปกินข้าวรวง ๆ ในนา การเลี้ยงแบบนี้ต้องระวังเช่นกันเพราะมีลมาชิกบางคนเลี้ยงจำนวนหลายร้อยตัว แล้วตอนไปเลี้ยงในที่นาของผู้อื่นโดยไม่ทราบว่านานั้นมีคนมาปราบศัตรูพืชไว้ เมื่อเปิดไปกินอาหารก็อาจตายได้เช่นกัน เพราะพิษของยาฝังตกค้างอยู่

นอกจากเสียงสัตว์ การทำโรจน์ส่าปะหลังก็เป็นรายได้เสริมอย่างหนึ่งซึ่งช่วยได้มาก เพราะการปลูกมันไม่ต้องลงทุนมากนัก แม้ว่าราคามันบางช่วงบางปีจะตกต่ำบ้างก็ตาม ใน 1 ไร่ จะขุดมันได้ประมาณ 30 หาบ โดยเฉลี่ยราคาหาบละ 60 บาท อาจจะสูงหรือต่ำกว่านี้แล้วแต่สภาวะตลาดมันและการส่งออก

ต้นทุนการผลิตต่อไร่ (จากการสัมภาษณ์ลมาชิกบ้านหนองปรัง)

1. ค่าไถไร่ละ 80 บาท 2 ครั้ง	=	160 บาท
2. ค่าเดี่ยว ไร่ละ 40 บาท 2 ครั้ง	=	80 บาท
3. ค่าถางหญ้าไร่ละ 60 บาท 2 ครั้ง	=	120 บาท
4. ค่าขุดหาบละ 6 บาท 30 หาบ	=	180 บาท
5. ค่าขนหาบละ 5 - 7 บาท 30 หาบ	=	<u>180 บาท</u>
	รวม	= <u>720 บาท</u>

ต้นทุนการผลิตนี้ยังไม่รวมค่าปุ๋ยซึ่งบางคนก็ใช้ปุ๋ยคอก บางคนก็ใช้ปุ๋ยเคมี แม้ปุ๋ยคอกจะให้ผลดีกว่าปุ๋ยเคมีแต่ราคาก็แพงกว่า หาซื้อยาก ในช่วงที่ราคามันตกต่ำมาก ๆ ก็ต้องหยุดปลูกเพราะปลูกแล้วขายไม่ได้ โรงงานไม่รับซื้อ เนื่องจากส่งออกไม่ได้ บางครั้งปลูกไปแล้วก็ต้องทิ้ง

สำหรับผู้ที่ทำนา และทำโรจน์ด้วยนั้นในปีหนึ่ง ๆ ก็จะไม่มีความพักเพราะจะทำต่อกันไปถึงช่วงที่ว่างจากทำนาก็จะไปทำโรจน์ จะไม่มีเวลาว่างเลย

2. รายได้

ตารางที่ 9 ร้อยละของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรจำแนกตามรายได้รวมต่อปี

รายได้รวม (บาท)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000	1.35 (1)
10,001 - 20,000	14.86 (11)
20,001 - 30,000	17.57 (13)
30,001 - 40,000	12.16 (9)
40,001 - 50,000	9.46 (7)
50,001 - 60,000	12.16 (9)
60,001 - 70,000	5.40 (4)
70,001 - 80,000	2.70 (2)
80,001 - 90,000	4.50 (3)
90,001 ⁺	1.35 (1)
100,000 ⁺	14.86 (11)
200,000 ⁺	1.35 (1)
300,000 ⁺	- -
400,000 ⁺	2.70 (2)
รวม	100.00 (74)

จากตารางที่ 9 สมาชิกส่วนใหญ่ร้อยละ 17.57 มีรายได้ระหว่าง 20,001 - 30,000 บาทต่อปี แต่ก็ยังมีถึงร้อยละ 14.86 มีรายได้เพียง 10,001 - 20,000 บาท เมื่อรวม 2 พวกเข้าด้วยกันจะมีถึงร้อยละ 32 ขณะเดียวกันก็มีสมาชิกกลุ่มส่วนหนึ่งร้อยละ 14.86 ที่มีรายได้มากกว่า 100,000 บาท รองลงมา มีรายได้ระหว่าง 30,001 - 40,000 และ 50,001 - 60,000 บาท ร้อยละ 12.16 เท่ากัน และมีเพียง 2 รายเท่านั้น ที่มี

รายได้มากกว่า 400,000 บาทต่อปี ซึ่ง 2 รายนี้เป็นกรณีค่อนข้างแตกต่างไปจากสมาชิกรายอื่น ๆ คือ มีกิจการหลายอย่าง ได้แก่ ทำนา เลี้ยงหมู ทำไร่ เลี้ยงเป็ด ซึ่งรายหนึ่งมีกิจกรรมรถโต, รถ 6 ล้อ และรับตู้รับจ้างตีข้าว ทำให้มีรายได้รวมสูงมาก

3. รายจ่าย

ตารางที่ 10 ร้อยละของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรจำแนกตามรายจ่ายรวมต่อปี

รายจ่ายรวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000	2.70 (2)
10,001 - 20,000	24.32 (18)
20,001 - 30,000	27.03 (20)
30,001 - 40,000	14.86 (11)
40,001 - 50,000	8.11 (6)
50,001 - 60,000	4.05 (3)
60,001 - 70,000	1.35 (1)
70,001 - 80,000	6.75 (5)
80,001 - 90,000	-
90,001 - 100,000	-
100,000 ⁺	6.75 (5)
200,000 ⁺	1.35 (1)
300,000 ⁺	-
400,000 ⁺	2.70 (2)
รวม	100.00 (74)

จากตารางที่ 10 จะเห็นได้ว่าสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จะมีรายจ่ายอยู่ในช่วง 20,001 - 30,000 บาทถึงร้อยละ 27.03 และระหว่าง 10,001 - 20,000 บาท ร้อยละ 24.32 และรายจ่าย 30,001 - 40,000 ถึงร้อยละ 14.86 โดยมีสมาชิกร้อยละ 2.70 ที่มีรายจ่าย

มากกว่า 400,000 บาท

4. ภาวะหนี้สิน

ตารางที่ 11 ร้อยละของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่เป็นหนี้ จำแนกตามจำนวนหนี้

จำนวนหนี้สิน	ร้อยละ
1,000 - 5,000	5.40 (4)
5,001 - 10,000	27.03 (20)
10,001 - 15,000	8.11 (6)
15,001 - 20,000	1.35 (1)
20,001 - 25,000	-
25,001 - 30,000	2.70 (2)
30,001 - 35,000	-
35,001 - 40,000	5.40 (4)
40,000 ⁺	1.35 (1)
50,000 ⁺	6.75 (5)
60,000 ⁺	1.35 (1)
70,000 ⁺	1.35 (1)
80,000 ⁺	4.05 (3)
300,000 ⁺	1.35 (1)
ไม่มีหนี้	28.38 (21)
ไม่ตอบ	5.40 (4)
รวม	100.00 (74)

จากตารางที่ 11 จะเห็นได้ว่ามีเพียงร้อยละ 28.38 เท่านั้นที่ไม่มีหนี้สินในขณะที่ ร้อยละ 66.21 คือ ผู้ที่มีหนี้สินมากบ้างน้อยบ้าง ร้อยละ 27.03 เป็นหนี้ระหว่าง 5,001 -

10,000 บาท 10,001 - 15,000 บาท ร้อยละ 8.11 มากกว่า 500,000 บาท มี 6.75 และ 300,000 บาท มี 1 รายซึ่งสูงมาก ซึ่งเป็นหนี้สินจากการเลี้ยงหมูเนื้อแล้วขาดทุน

5. แหล่งเงินทุน

ตารางที่ 12 ร้อยละของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามแหล่งเงินทุน

แหล่งเงินทุน	ร้อยละ
เพื่อนบ้าน	20.41 (10)
ญาติ	6.12 (3)
นายทุน	22.45 (11)
รถล.	18.37 (9)
สหกรณ์การเกษตรกร	18.37 (9)
ธนาคารพาณิชย์	14.29 (7)
รวม	100.00 (49)

จากตารางที่ 12 จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 22.45 ทุนเงินจากนายทุน ซึ่งได้แก่ พ่อค้าในท้องถิ่น มีทุนจากเพื่อนบ้านบ้างร้อยละ 20.41 และจากญาติพี่น้อง ร้อยละ 6.12 ซึ่งเมื่อรวมแล้วก็จะเท่ากับร้อยละ 48.98 เป็นการกู้ยืมในระบบ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยจะแพงกว่าการกู้ในระบบ โดยทั่วไปเงินกู้ยืมในระบบจะอยู่ในอัตราร้อยละ 3-5 บาทต่อเดือน ในขณะที่จะเป็นการกู้เงินในระบบร้อยละ 51.02 ซึ่งแบ่งเป็นการกู้จากรถล. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร) ร้อยละ 18.36 และกู้จากรถล.ร้อยละ 18.37 เช่นกัน กู้จากธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 14.29

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างรายได้ และรายจ่ายแล้วจะพบว่ารายได้ของสมาชิกนั้นไม่สูงนัก ในขณะที่รายจ่ายก็อยู่ในระดับเดียวกับรายได้ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่จึงตกอยู่ในสภาพไร้กำไรขาดทุนไป ไม่มีเหลือเก็บเหลือใช้ และเมื่อดูภาวะหนี้สินก็จะพบว่าร้อยละ 66.21 เป็นครอบครัวที่มีหนี้สิน และเป็นหนี้สินที่อยู่ในระหว่าง 20,000 - 30,000 บาท ถึง

ร้อยละ 27.03 มีที่ดินเหล่านี้ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการกู้มาเพื่อลงทุนด้านการเกษตร รวมทั้งใช้-
จ่ายในบ้านอื่น ๆ

สำหรับในแง่แหล่งสินเชื่อ ดังได้กล่าวแล้วว่ามีทั้งการกู้ในระบบและนอกระบบ โดยเฉพาะแหล่งสินเชื่อในระบบ แม้ว่าจะมีอัตราดอกเบี้ยในการกู้ต่ำกว่าการกู้นอกระบบ แต่ผู้กู้จะต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน กรณีของสหกรณ์การเกษตรและธนาคารพาณิชย์จะต้องมีที่ดินหรือทรัพย์สินอื่นค้ำประกัน ส่วน ธกส.อาจเป็นที่ดินหรือบุคคลค้ำประกันกันเอง ภายในกลุ่ม 10-15 คนก็ได้ และจากการสุ่มตัวอย่าง พบว่า มีสมาชิกกลุ่ม 9 ราย เป็นสมาชิกกลุ่ม ธกส. และอีก 9 ราย เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ซึ่งตามข้อบังคับบุคคลจะเป็นสมาชิกหลายองค์กรไม่ได้ แต่สมาชิกเหล่านี้มักเสี่ยงด้วยการให้คนใดคนหนึ่งไปลงชื่อสมัครเป็นสมาชิกอีกองค์กรหนึ่ง เช่น พ่อเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ก็อาจจะให้ลูกชายหรือลูกสาวไปเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร หรือกลุ่ม ธกส.

6. ที่ดิน

การถือครองและกรรมสิทธิ์

ที่ดินถือเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพโดยเฉพาะการทำนา และทำไร่ ในการศึกษาถึงลักษณะการเป็นเจ้าของที่ดินจากรายที่ 13 พบว่า ในจำนวนตัวอย่าง 74 ราย ร้อยละ 55.41 เป็นผู้ที่มีที่ดินโดยมิได้เช่า ร้อยละ 37.84 มีที่ดินเป็นของตนเองบางส่วน และเช่าอีกส่วนหนึ่ง และร้อยละ 6.76 ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง และต้องเช่าทั้งหมด

ตารางที่ 13 แสดงลักษณะการเป็นเจ้าของที่ดิน

กรรมสิทธิ์ที่ดิน	ร้อยละ
เป็นเจ้าของที่ดิน	55.41 (41)
เป็นผู้เช่า	6.76 (5)
เป็นเจ้าของที่ดินและเช่าบางส่วน	37.83 (28)
รวม	100.00 (74)

ขนาดถือครองที่ดิน

การถือครองที่ดินทั้งที่ เป็น นา ไร่ และสวน สุ่มอีกกลุ่มบางคนมีทั้งที่นา ที่ไร่ และ ที่สวน บางคนมีที่นาอย่างเดียว และจากการศึกษาดังตารางที่ 14 พบว่ากลุ่มส่วนใหญ่ มีที่นาขนาดเล็ก คือ ร้อยละ 39.13 มีที่นาขนาด 6 - 10 ไร่ และร้อยละ 23.91 มีที่นาเพียง 1 - 5 ไร่ และเมื่อรวม 2 พวกนี้เข้าด้วยกันจะ พบว่ามีจำนวนถึงร้อยละ 53.04 ที่มีที่นาไม่เกิน 10 ไร่ และร้อยละ 19.56 มีที่นา 11 - 15 ไร่ และที่มี 40 ไร่ขึ้นไปมีเพียง ร้อยละ 15.19 เท่านั้น

ขนาดถือครองที่ไร่ก็เช่นกัน ร้อยละ 27.58 เป็นเจ้าของที่ไร่ขนาด 6 - 10 ไร่ และร้อยละ 24.14 เป็นเจ้าของที่ไร่ขนาด 26 - 30 ไร่ และที่มีที่ไร่มากร ๆ ขนาด 70 ไร่ มีร้อยละ 3.45 และที่มีสูงสุด 100 ไร่ มีเพียง 2 รายหรือร้อยละ 6.90

ส่วนขนาดถือครองที่สวน ร้อยละ 75 ของผู้ที่มีที่สวนถือครองขนาด 1 - 5 ไร่ และ ร้อยละ 25 ถือครอง 6 - 10 ไร่

และจากตารางยังพบอีกว่ากลุ่มร้อยละ 63.40 มีขนาดถือครองที่นาต่ำกว่า 10 ไร่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มส่วนใหญ่ยังขาดแคลนปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะที่นา ในการ ประกอบอาชีพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 14 แสดงขนาดถือครองที่นา ที่ไร่' และที่ล่วน

ขนาดถือครอง (ไร่)	ที่นา	ที่ไร่'	ที่ล่วน
1 - 5	23.91 (11)	6.90 (2)	75.00 (3)
6 - 10	39.13 (18)	27.58 (8)	25.00 (1)
11 - 15	19.56 (9)	6.90 (2)	-
16 - 20	17.39 (8)	6.90 (2)	-
21 - 25	4.38 (2)	-	-
26 - 30	10.57 (5)	24.14 (7)	-
31 - 35	8.70 (4)	3.45 (1)	-
36 - 40	4.35 (2)	3.45 (1)	-
41 - 45	4.35 (2)	3.45 (1)	-
46 - 50	4.35 (2)	6.90 (2)	-
50 ⁺	2.17 (1)	-	-
60 ⁺	2.17 (1)	-	-
70 ⁺	2.17 (1)	3.45 (1)	-
100 ⁺	-	6.90 (2)	-
รวม	100.00 (46)	100.00 (29)	100.00 (4)

การเข้าที่ดิน

ตารางที่ 15 แสดงขนาดการเข้าที่ดินทั้งที่นาและที่ไร่

ขนาดเข้าที่ (ไร่)	ที่นา	ที่ไร่
1 - 5	3.23 (1)	-
6 - 10	38.70 (12)	-
11 - 15	9.67 (3)	-
16 - 20	16.13 (5)	50.00 (1)
21 - 25	12.90 (4)	-
26 - 30	3.23 (1)	50.00 (1)
31 - 35	6.45 (2)	-
36 - 40	3.23 (1)	-
41 - 45	-	-
46 - 50	3.23 (1)	-
50	-	-
60	-	-
70	3.23 (1)	-
รวม	100.00 (31)	100.00 (2)

จากตารางที่ 15 ในจำนวนผู้เข้านาทั้งหมด 33 ราย จะพบว่าเป็นผู้เข้านา 31 ราย (คิดเป็นร้อยละ 41.89 ของกลุ่มตัวอย่าง) เป็นผู้เข้าไร่ 2 ราย (ร้อยละ 2.70 ของกลุ่มตัวอย่าง) เมื่อพิจารณาถึงขนาดการเข้าที่นาของสมาชิกจะพบว่าร้อยละ 38.70 เข้านา 6-10 ไร่ ร้อยละ 16.13 เข้านา 16-20 ไร่ ร้อยละ 12.90 เข้านา 21-25 ไร่ จะเห็นได้ว่า สมาชิกที่เข้านาล้วนใหญ่มีขนาดการเข้าที่นาไม่มากนัก และที่เข้ามาก ๆ มีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้น

ส่วนผู้เช่าไร่ 2 ราย ขนาดการเช่า 16 - 20 ไร่ และ 26 - 30 ไร่ นั้นเป็น การเช่าที่ไม่มากนัก อาจกล่าวได้ว่าสมาชิกผู้มีอาชีพทำไร่ส่วนใหญ่จะมีที่ดินเป็นของตนเอง ส่วนผู้เช่าหน้านั้นจะพบว่ามีอยู่ถึงร้อยละ 41.89 ของสมาชิกที่ลุ่มตัวอย่าง

การเสียค่าเช่า

ตารางที่ 16 แสดงการเสียค่าเช่าของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้เช่า

ลักษณะค่าเช่า	ร้อยละ
เสียค่าเช่าเป็นข้าวเปลือก	84.84 (28)
เสียค่าเช่าเป็นเงิน	15.15 (5)
รวม	100.00 (33)

จากตารางที่ 16 ลักษณะการเสียค่าเช่าที่ของสมาชิกจะพบว่า ร้อยละ 84.84 เสียค่าเช่าเป็นข้าวเปลือกมีเพียงร้อยละ 15.15 เท่านั้น ที่เสียค่าเช่าเป็นเงิน

กล่าวโดยสรุปในเรื่องเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินและการเช่าที่ดิน แม้ว่าสมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 55.41 จะเป็นผู้ที่มีทำกินและไม่ต้องเช่า โดยมีผู้ที่ไรที่ทำกินเพียงร้อยละ 6.76 ก็ตาม แต่เมื่อมาพิจารณาขนาดถือครองที่ดินจะพบว่า สมาชิกกลุ่มเหล่านี้เป็นเพียง เจ้าของที่ดินรายย่อย ไม่เกิน 10 ไร่ ถึงร้อยละ 63.04 ของผู้ถือครองที่นา ทำให้คนเหล่านี้ ต้องเช่าที่นาเพิ่มขึ้น และโดยที่ ต้องเสียค่าเช่าเป็นข้าวเปลือก ทั้งที่หากจำนวนน้อยอยู่แล้วนี่เอง สงจะเห็นได้ว่า สมาชิกส่วนใหญ่จึงมีข้าวเปลือกเหลือจำหน่ายเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

7. กำลังแรงงาน

ตารางที่ 17 แสดงจำนวนกำลังแรงงานของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรแต่ละครัวเรือน

กำลังแรงงาน (คน)	ร้อยละ
1	4.05 (3)
2	39.19 (29)
3	24.32 (18)
4	17.58 (13)
5	9.46 (7)
6	2.70 (2)
7	-
8	2.70 (2)
รวม	100.00 (74)

จะเห็นว่าร้อยละ 39.19 มีกำลังแรงงาน 2 คน ร้อยละ 24.32 มีกำลังแรงงาน 3 คน และร้อยละ 17.58 มีกำลังแรงงาน 4 คน อาจกล่าวได้ว่า แต่ละครัวเรือนมีกำลังแรงงานไม่เพียงพอ ถ้าเป็นจะต้องจ้างแรงงานเพิ่ม ทำให้ค่าใช้จ่ายการผลิตจะต้องเพิ่มขึ้นไปอีก ขณะเดียวกันประเพณีการลงแขกก็เกือบจะหมดไปแล้ว นอกจากนี้ปัญหาล้วนหนึ่งยังมาจากการส่งบุตรหลานเรียนสูง ๆ เมื่อจบก็ไม่ได้กลับมาช่วยทำงานเกษตร บางคนก็ออกไปรับจ้างนอกชุมชน ทำให้ขาดกำลังแรงงานที่จะช่วยเหลือการเกษตร

ตารางที่ 18 แสดงจำนวนผู้อยู่ในวัยเรียนของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรแต่ละครัวเรือน

จำนวนผู้อยู่ในวัยเรียน	ร้อยละ
1	10.81 (8)
2	27.03 (20)
3	9.46 (7)
ไม่มีผู้เรียน	52.70 (39)
รวม	100.00 (39)

จากจำนวนสมาชิกทั้งหมด 74 ราย มีครัวเรือนที่ยังมีผู้ศึกษาเล่าเรียนอยู่ร้อยละ 47.30 โดยแบ่งออกเป็นร้อยละ 27.03 ยังมีผู้เรียน 2 คน ร้อยละ 10.81 มีผู้เรียน 1 คน และร้อยละ 9.46 มีผู้เรียน 3 คน ส่วนครัวเรือนที่ไม่มีผู้เรียนนั้นร้อยละ 52.70 โดยรวมทั้งครัวเรือนที่ไม่มีผู้อยู่ในวัยเรียนแล้ว และครัวเรือนที่มีเด็กก่อนวัยเรียนด้วย สำหรับครัวเรือนที่มีผู้อยู่ในวัยเรียนนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นภาระอย่างหนึ่งของครอบครัวที่จะต้องใช้จ่ายเรื่องการศึกษา นอกจากนี้การช่วยเหลือในไร่นากำส่งแรงงานส่วนนี้ก็จะช่วยเหลือได้ไม่เต็มที่นัก

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความเป็นมาและโครงสร้างการบริหารของกลุ่มเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกรเป็นองค์กรประชาชนรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ มีสภาพเป็นนิติบุคคล และสามารถดำเนินธุรกิจได้ก็เนื่องจากประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 140 และ 141 ปี พ.ศ. 2515 แต่ก่อนที่จะมีประกาศคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าว การรวมตัวกันขึ้นเป็นกลุ่มของชาวนานั้นมีอยู่มากมายทั่วไปอยู่แล้ว นับแต่ปี พ.ศ. 2498 เริ่มที่อำเภอขลุ้ง จังหวัดกำแพงเพชร ชาวนาได้มีการรวมตัวกันขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเพิ่มผลผลิต ขจัดความเสียหายเกี่ยวกับการซื้อปัจจัยการผลิต และการขายผลผลิต และเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้สูงขึ้น ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม กลุ่มชาวนาในสมัยนั้นยังคงประสบปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่ม โดยเฉพาะการดำเนินธุรกิจที่ไม่สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้ ถูกพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบตลอดเวลา รวมทั้งขาดแคลนแหล่งเงินทุนที่เหมาะสมที่จะให้เกษตรกรสามารถกู้ยืมเงินไปลงทุนประกอบธุรกิจได้ ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากยังไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคลที่จะสามารถประกอบธุรกิจ และติดต่อแหล่งเงินทุนได้อย่างกว้างขวาง

จากปัญหาต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง ที่ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและสมาชิกกลุ่มพยายามเรียกร้องขอให้รัฐบาลออกกฎหมายคุ้มครองให้กลุ่มเกษตรกรมีสภาพเป็นนิติบุคคล เพื่อให้สามารถประกอบธุรกิจได้ โดยเริ่มเรียกร้องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2515 จึงได้มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 140 และ 141 ว่าด้วยบทบัญญัติ และข้อบังคับระเบียบการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรขึ้น และประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2515

ก. วัตถุประสงค์ของกลุ่มเกษตรกร

ตามบทบัญญัติของกลุ่มเกษตรกรได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังต่อไปนี้

1. รวบรวมผลิตผลและผลิตภัณฑ์มาจัดขายหรือแปรรูปออกขาย หรือซื้อผลิตผลและผลิตภัณฑ์จากบุคคลอื่นมาจัดการหรือแปรรูปออกขาย เท่าที่จำเป็นแก่การดำเนินงานโดยประหยัด
2. จัดหาสิ่งของที่สมาชิกต้องการ มาจำหน่าย
3. ส่งเสริมและเผยแพร่วิชาการเกษตร ทัศนศึกษา อุตสาหกรรมในครัวเรือน หรือการประกอบอาชีพอย่างอื่นในหมู่สมาชิกและครอบครัวสมาชิก รวมทั้งการส่งเสริมความรู้

ในการผลิตทางอุตสาหกรรมเพื่อให้สินค้ามีคุณภาพดีขึ้น

4. จัดให้มีรางวัลเพื่อเก็บรักษาผลิตผล หรือผลิตภัณฑ์ และประกอบกิจการขนส่งตามความจำเป็น
5. ให้เงินกู้หรือสินเชื่อแก่สมาชิก เพื่อการประกอบอาชีพหรือการใช้จ่ายที่เป็นประโยชน์
6. จัดให้มีเครื่องมือ เครื่องจักรกล หรือปศุสัตว์เกี่ยวกับการผลิตทางเกษตรหรือเกี่ยวกับอุตสาหกรรมในครัวเรือนสำหรับสมาชิกใช้ประโยชน์โดยเสียค่าตอบแทน หรือจัดให้มีโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อแปรรูปผลิตผลหรือเพื่อผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตามที่ตลาดต้องการ
7. ส่งเสริมการประหยัด การช่วยตนเอง และการร่วมมือช่วยเหลือกันในหมู่สมาชิก
8. กู้ยืมเงินเพื่อใช้เป็นทุนดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร
9. ให้การส่งเสริมเคราะห์ตามสมควรแก่สมาชิกและครอบครัวที่ต้องภัยพิบัติเกี่ยวกับอาชีพ
10. ร่วมทุนในการประกอบกิจการกับกลุ่มเกษตรกรอื่น
11. กระทำกรต่าง ๆ ตามที่อนุญาตไว้ในกฎหมายว่าด้วยกลุ่มเกษตรกรเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กล่าวข้างต้น ทั้งนี้รวมทั้งการจัดให้ได้มา ชื่อ สิทธิกรรมสิทธิ์ หรือทรัพย์สินครอบครอง กู้หรือยืม เช่า เช่าซื้อ รับโอนสิทธิการเช่า หรือสิทธิเช่าซื้อ จ้างหรือจำนำ ขายหรือจำนำ ด้วยวิธีอื่นใดซึ่งทรัพย์สิน ให้กู้ ให้ยืม ให้เช่า ให้เช่าซื้อ ให้สินเชื่อ โอนรับจ้างหรือรับจำนำ ซึ่งทรัพย์สิน แก่สมาชิกหรือของสมาชิก
12. กระทำกิจการอย่างอื่นบรรดาที่เกี่ยวกับ หรือเนื่องในการจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มเกษตรกร โดยได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

การดำเนินงานตาม (5) (8) (10) และ (11) จะต้องจำกัดอยู่ภายในวงเงินที่นายทะเบียนสหกรณ์เห็นชอบ

ข. โครงสร้างและการบริหารงานของกลุ่มเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกร เป็นองค์กรธุรกิจซึ่งได้รับการจัดตั้งให้เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยมีโครงสร้างการบริหารงานซึ่งแบ่งออกเป็น

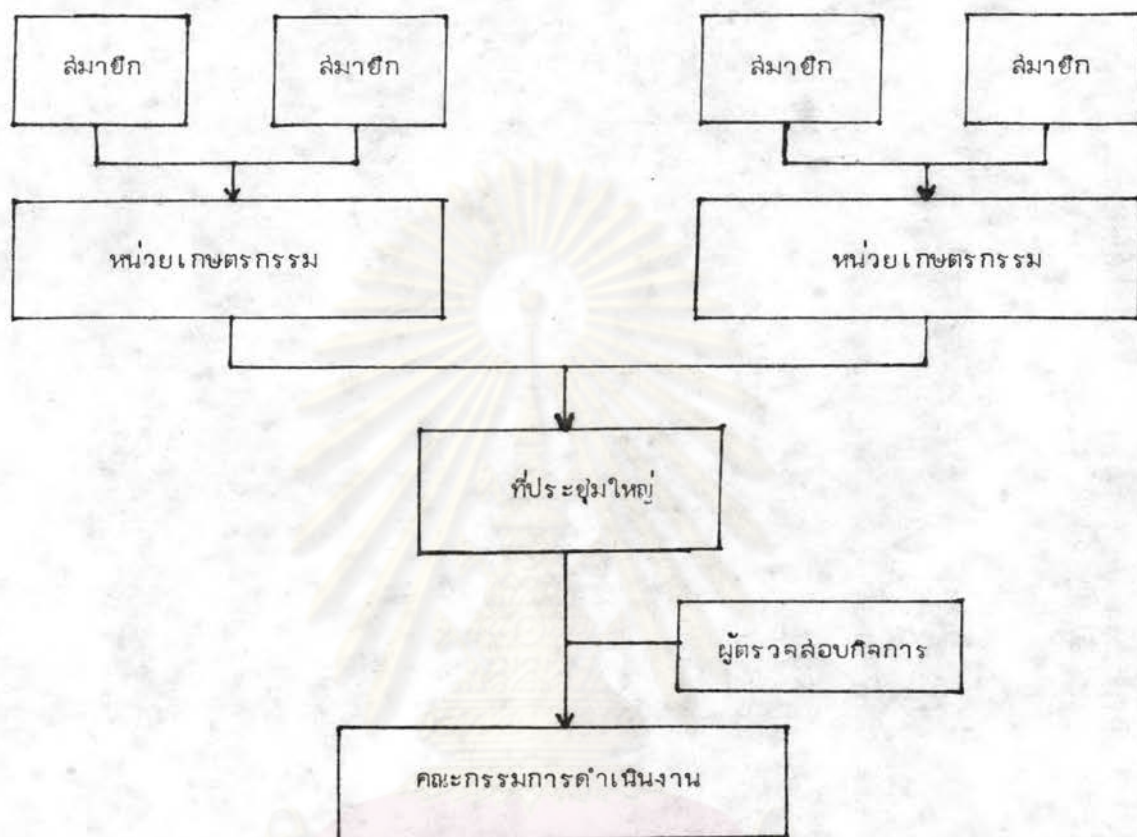
1. สมาชิกทั่วไป ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดตั้งและดำเนินงานกลุ่ม
2. หน่วยเกษตรกรรวม ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกประมาณ 20 คน ตามปกติจะเป็นสมาชิกที่อยู่ในละแวกบ้านใกล้เคียงกัน แต่ละหน่วยเกษตรกรจะเลือกหัวหน้าของตนเอง เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างสมาชิกกับคณะกรรมการ โดยหัวหน้าหน่วยเกษตรกรนั้นจะมีการเลือกตั้งใหม่ทุกปี ในที่ประชุมใหญ่พร้อมกับการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน

3. คณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งได้รับเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่สามัญปกติ แต่ละกลุ่มจะมีการจัดประชุมเพื่อสรุปงบดุลบัญชีการเงินอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อรับทราบและร่วมกันกำหนดนโยบายปีต่อไป มีการพิจารณาว่าไร้อัตริประจำปี และเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ นอกจากนี้ อาจจัดให้มีการประชุมวิสามัญเป็นครั้งคราว เพื่อพิจารณาเรื่องที่สำคัญเร่งด่วน ซึ่งสมาชิกควรทราบและเข้ามาร่วมกันแก้ปัญหา คณะกรรมการจะประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และกรรมการ

นอกจากนี้ยังมีผู้ตรวจสอบกิจการกลุ่มซึ่งได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีเช่นกัน ตามข้อบังคับกลุ่มจะต้องเลือกผู้ตรวจสอบกิจการกลุ่ม จากสมาชิกอื่น ๆ 2 คน อาจเป็นบุคคลภายนอกกลุ่ม 1 คน เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบกิจการของกลุ่มทุก 3 เดือนแล้วรายงานให้หมายเหตุเวียนกลุ่มเกษตรกรทราบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 4 โครงสร้างของกลุ่มเกษตรกร

ค. ทุนในการดำเนินธุรกิจ

โดยทั่วไปแหล่งเงินทุนในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มเกษตรกรจะมีที่มาจาก

1. หุ้น กลุ่มเกษตรกร จะออกหุ้นไม่จำกัดจำนวน มูลค่าหุ้นละ 50 บาท

การถือหุ้น

ก. สมาชิกเมื่อแรกเข้ากลุ่มจะต้องถือหุ้นอย่างน้อยคนละ 1 หุ้น

ข. การถือหุ้นตามอัตราส่วนเงินกู้ โดยต้องเพิ่มหุ้น 1 หุ้น ต่อจำนวนเงิน

กู้ทุก ๆ หนึ่งพันบาท หรือเศษของหนึ่งพันก็จะคิดทบทกับการกู้เงินครั้งต่อ ๆ ไป จนครบหนึ่งพัน
ก็จะถือหุ้นเพิ่มอีกหนึ่งหุ้น

ค. ถือหุ้นเพิ่มโดยหักจากเงินค่าขายผลผลิต หรือผลิตรวมกันในอัตราร้อยละ 2 ของราคาขายแต่ละครั้งสะสมไว้ เมื่อครบ 50 บาทก็จะถือหุ้นเพิ่มอีก 1 หุ้น

ง. สุ่มชักขอเพิ่มหุ้นได้ทุกเมื่อ แต่ทั้งหมดจะต้องไม่เกิน 1 ใน 5 ของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ของกลุ่ม

2. การกู้ยืมเงิน

กลุ่มเกษตรกรอาจจะขอกู้ยืมเงินจากแหล่งอื่น ๆ เช่น ธกส. ธนาคารพาณิชย์

วงเงินกู้

ในปีหนึ่ง ๆ ทุนที่กลุ่มเกษตรกรจะหามาด้วยวิธีการกู้ ต้องไม่เกินวงเงินที่กำหนดในที่ประชุมใหญ่ ทั้งนี้ต้องขอความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์ก่อน (ผู้ว่าราชการจังหวัด) ถ้าปีใดยังไม่ได้กำหนดก็ให้ถือวงเงินของปีก่อนเป็นเกณฑ์

3. สะสมเงินสำรองและทุนอื่น

อันได้แก่ ทุนสำรอง, กำไรรอการจัดสรร และกำไรสุทธิประจำปี เป็นต้น

ความเป็นมาของกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์แปลงยาว

ในทางกฎหมาย กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์แปลงยาว มีสภาพเช่นเดียวกับกลุ่มเกษตรกรกลุ่มอื่น ๆ กล่าวคือ อาศัยประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 140 และ 141 เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2515 เป็นเครื่องรองรับสถานะภาพที่ถูกต้องตามกฎหมาย ให้เป็นนิติบุคคล พร้อมทั้งจะดำเนินธุรกิจให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์โดยเริ่มจดทะเบียนก่อตั้ง เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2517 ณ หมู่ 5 ตำบลแปลงยาว อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา

ในทางปฏิบัติ ก่อนที่กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์แปลงยาวจะได้ก่อตั้งขึ้นโดยสมบูรณ์ตามกฎหมายนั้น จุดเริ่มต้นของการก่อตั้งเริ่มจาก นายลำาง แสงไพศัรย์ และเกษตรกรในหมู่บ้านจำนวนหนึ่งซึ่งเลี้ยงวัวไว้เป็นจำนวนมาก ประกอบกับ นายอำเภอบางคล้า คือ นาย จำลอง ราษฎร์ประเสริฐ (ปี 2517 อำเภอแปลงยาว ยังอยู่ในเขตปกครองของอำเภอบางคล้า)

ซึ่งมีวัตถุประสงค์ประมาณ 200 ตัว และรู้จักชอบพอกันดีเป็นการส่วนตัวกับ นาย ล่าง ได้แนะนำถึงกรรวมตัวกันเป็นกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ เพื่อส่งเสริมให้การเลี้ยงวัวเจริญยิ่งขึ้น ดังนั้นในวันที่ 25 มกราคม 2517 จึงได้จัดให้มีประชุมชาวบ้านขึ้นเป็นครั้งแรก มีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 57 คน โดยฝ่ายเจ้าหน้าที่ราชการที่เข้าประชุมประกอบด้วย นายประดิษฐ์ มิตรอุปถัมภ์ ปลัดอำเภอเออตรี แผนกพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ นายชโล แก้วมณี เกษตรอำเภอโท อำเภอ-บ้านคล้า ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ราชการได้ประชุมชี้แจงถึงกฎหมายว่าด้วยการ จัดตั้งกลุ่มเกษตรกร ตามประกาศของคณะปฏิวัติที่ 140 และ 141 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เกษตรกรได้ช่วยเหลือตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามารถประกอบธุรกิจ และอาจทำการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์ การเกษตรหรือธนาคารอื่น ๆ ภายใต้การสนับสนุนของราชการ อันจะมีผลทำให้ราษฎร เป็นปึกแผ่น และได้แปรสภาพกลุ่มเกษตรกรที่เข้มแข็งแล้ว เป็นสหกรณ์ต่อไป

ภายหลังจากที่เกษตรอำเภอได้ชี้แจงกฎและข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกรแล้ว เกษตรกรซึ่งเข้าร่วมประชุมในวันดังกล่าว จึงได้ยื่นคำขอจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรต่อนายทะเบียน (ผู้ว่าราชการจังหวัด) โดยผู้ที่ยื่นคำขอนั้นประกอบด้วย

1. นายล่าง แล่งไพศรัย
2. นายจุย จูทา
3. นายซัง แซ่เสียบ
4. นายยอด นาคเกษม
5. นายไพรัช แล่งไพศรัย
6. นายนาวี แซ่เตียว
7. นายจวัน ศิริวัฒนวิบูลย์

ภายหลังจากยื่นคำขอเพื่อจดทะเบียนเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ทางกลุ่มก็ได้จัดให้มีการประชุมสมาชิกครั้งแรกขึ้นเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2517 ทำการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงานชุดแรก ประกอบด้วย

1. นายล่าง แล่งไพศรัย	ประธาน
2. นายหวน พูลสวัสดิ์	รองประธาน
3. นายลี ธีศิริ	เลขาธิการ
4. นายจวัน ศิริวัฒนวิบูลย์	เหรัญญิก

5. นายจุย อุทา

กรรมการ

สำหรับจำนวนสมาชิกของกลุ่ม นับตั้งแต่ปี 2517 อันเป็นปีเริ่มก่อตั้งนั้นมีจำนวนสมาชิกเพียง 120 คน แต่ในปีต่อ ๆ มาก็เพิ่มขึ้นอีก คือ ในปี 2518 สมาชิกเพิ่ม 33 คน ปี 2519 สมาชิกเพิ่ม 28 คน ปี 2520 สมาชิกเพิ่ม 36 คน ปี 2525 สมาชิกเพิ่ม 5 คน ปี 2526 สมาชิกเพิ่ม 2 คน รวม 224 คน ปัจจุบันมีสมาชิกเพียง 199 คน แบ่งออกเป็น 8 หน่วย - เกษตรกรรม กระจายอยู่ใน 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลแปลงยาว 116 คน ตำบลวังเย็น 78 คน และตำบลหัวลำโรง 5 คน ทั้งนี้เนื่องจากมีสมาชิกเสียชีวิต 11 คน และลาออก 14 คน ซึ่งในจำนวน 14 คนนี้ ส่วนหนึ่งลาออกตั้งแต่ปี 2519 และได้ไปตั้งกลุ่มเกษตรกรขึ้นใหม่ คือ กลุ่มเกษตรกรทำนาแปลงยาว สาเหตุก็เนื่องมาจากความไม่พอใจเรื่องการแบ่งสรรโควตา เพื่อนำข้าวเปลือกไปขาย รวมทั้งการดำเนินงานของคณะกรรมการ และที่สำคัญคืออ้างว่ากลุ่มมีการดำเนินงานที่ไม่สอดคล้องกับอาชีพของตนเอง

โดยหลักทั่วไปกลุ่มเกษตรกรมีหลายประเภททั้งกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ กลุ่มเกษตรกรทำนา, กลุ่มเกษตรกรทำไร่, กลุ่มเกษตรกรทำสวน เป็นต้น ส่วนใหญ่ตั้งกลุ่มประเภทใดขึ้นมาสมาชิกก็มักจะประกอบด้วยผู้ที่ประกอบอาชีพนั้น ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากการตั้งกลุ่มในช่วงปีดังกล่าว เป็นช่วงที่มีการส่งเสริมอย่างกว้างให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นกลุ่มเกษตรกรขึ้น ดังนั้น การรับสมาชิกจึงค่อนข้างจะเปิดกว้าง โดยไม่จำกัดทั้งด้านจำนวนและอาชีพ และแม้แต่เขตปกครอง (โดยทั่วไปสมาชิกของแต่ละกลุ่มเกษตรกรจะต้องเป็นผู้ที่อยู่ในตำบลเดียวกัน) ทำให้สมาชิกของกลุ่มประกอบด้วยบุคคลหลายอาชีพ กล่าวคือ มีทั้งผู้ที่มีอาชีพ ทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ครุ พ่อก้าว ซึ่งตามระเบียบข้อบังคับกลุ่มเกษตรกร ครุ และพ่อก้าวไม่สามารถเป็นสมาชิกได้ นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า สมาชิกจะกระจายอยู่ในเขต 2 ตำบลใหญ่ ๆ คือ วังเย็นและแปลงยาว โดยมีสมาชิกที่อาศัยอยู่ในเขตวังเย็นเป็นกลุ่มศูนย์กลางนำในการตั้งกลุ่ม ช่วงปี 2517 - 2520 สถานที่ประชุมจะอยู่ที่ทุ่งละเตา (ปัจจุบันเป็นสถานที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ) ซึ่งอยู่ห่างจากตลาดบางบ่อประมาณ 4 กิโลเมตร และสมาชิกที่เป็นกลุ่มนำในการก่อตั้งนี้ ส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ทำนา แต่เพียงพอกินเท่านั้น ในขณะที่สมาชิกที่อยู่ก่อนมาทางริมคลองชลประทาน วัดไผ่แก้ว มีอาชีพทำนาเป็นหลัก เลี้ยงสัตว์ (หมู) เป็นอาชีพรอง

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในแต่ละหมู่ของตำบลแปลงยาว แยกตามหน่วยเกษตรกร

หมู่ หน่วย	1 บางบ่อ	2 บ้านคลอง	3 แปลงยาว	4 ด้านเงิน	5 ตลาด บางบ่อ	6 ลาดปลา- เค้า	7 ไผ่แก้ว	8 หนองครก	9 เกาะ บรเพ็ชร	10 หนอง ต้นตะกั่ว	11 หนอง ล้ารกา	รวม
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
2	2	-	-	-	1	3	21	-	-	-	-	27
3	-	-	-	-	20	-	-	1	-	-	-	22
4	-	9	-	-	-	1	-	-	-	-	-	10
5	-	-	-	-	1	-	-	8	1	1	-	10
6	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
8	-	1	17	-	1	-	-	5	3	3	8	35
รวม	13	10	17	-	24	4	21	14	4	1	8	116

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 20 แสดงจำนวนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในแต่ละหมู่ของตำบลวังเย็น แยกตามหน่วยเกษตรกร

หมู่ หน่วย	1 บ้านวังเย็น	2 วังกะละ	3 หนองคิลาราม	4 หนองปรัง	5 คลองโรงเส้อย	6 หนองปรือไม้แก้ว	7 ทุ่งละเตา	8 สะพานนาคร	รวม
1	3	8	10	-	-	2	6	-	29
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	-	-	-	3	16	-	-	-	19
4	1	-	-	-	-	-	-	-	1
5	-	-	-	6	-	-	-	2	8
6	5	-	-	-	-	-	-	-	5
7	-	-	2	14	-	-	-	-	16
รวม	9	8	12	23	16	2	6	2	78

ตำบลหัวสำโรง หมู่เกษตรกรที่ 4 อยู่หมู่ 10 บ้านหนองหว้า 5 ราย

คณะกรรมการดำเนินงานชุดปัจจุบัน ซึ่งทำหน้าที่บริหารงานและดำเนินธุรกิจเป็น
ตัวแทนกลุ่มได้แก่

1. นายชั้น อวดสว่างดี	ประธาน
2. นายกริธา ศิริสวัสดิ์	รองประธาน
3. นายจันทงค์ เจริญ	เลขานุการ
4. นายสุจินต์ เจริญศิริ	เหรัญญิก
5. นายบุญยืน เล่าวภาภรณ์	กรรมการ

นอกจากนี้ มีผู้ตรวจสอบกิจการกลุ่มอีก 2 คน คือ

1. นายชวน อวดสว่าง
2. นายหนู แซ่ฮ้ง

สำหรับการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้บริหารกลุ่มนั้น จะพบว่าไม่มีการ
เปลี่ยนแปลงตัวบุคคลมากนัก นายล่าง แสงไพศรย์ เป็นประธานมาโดยตลอดตั้งแต่ปี 2517-
2520 และหลังจากนั้น นายชั้น อวดสว่างดี ก็เป็นผู้รับหน้าที่ประธานต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนคณะกรรมการท่านอื่น ๆ ก็เช่นกันในช่วงปี 2517 - 2523 ก็ไม่ค่อยมีการเปลี่ยน
แปลงมากนัก เช่น ตำแหน่งเหรัญญิก นายหนู แซ่ฮ้ง รับหน้าที่ตั้งแต่ปี 2518 - 2524
(เหรัญญิกคนแรกทุกรัตเงินกลุ่มแต่กลุ่มไม่มีหลักฐานเอาผิด) ตำแหน่งกรรมการ นายจอย จูทา
รับตำแหน่งปี 2517 - 2518, นายสันท์ นาคเกษม รับตำแหน่งปี 2521 - 2523 และตำแหน่ง
รองประธาน นายลือฮ้ง สู้สว่าง รับตำแหน่งปี 2521 - 2523

สำหรับกรรมการชุดปัจจุบันทั้งชุดรับหน้าที่ตั้งแต่ปี 2525 กระทั่งปัจจุบันยังไม่มี
เปลี่ยนแปลงตัวบุคคลเลย โดยเฉพาะนายกริธา ศิริสวัสดิ์ นายนายจันทงค์ เจริญ เริ่ม
เข้ามาเป็นกรรมการตั้งแต่ช่วงแรก ๆ แล้ว (นายจันทงค์ เริ่มเป็นรองประธานกลุ่มปี 2518
และเป็นเลขานุการกลุ่มตั้งแต่ปี 2521 จนถึงปัจจุบัน และนายกริธา ศิริสวัสดิ์ เริ่มเป็นรอง-
ประธานตั้งแต่ปี 2520 หลังจากนั้นก็รับตำแหน่งกรรมการบ้าง จนถึงปัจจุบัน เป็นรองประธาน
ส่วน นายสุจินต์ เจริญศิริ ก็เป็นเหรัญญิก แทน นายหนู แซ่ฮ้ง ตั้งแต่ปี 2525 จนกระทั่ง
ปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจาก นายหนู มีภาระทางครอบครัวมากขึ้นจึงไม่อาจทำหน้าที่ได้เต็มที่ แต่
ก็ยังรับเป็นที่ปรึกษา และเป็นผู้ตรวจสอบกิจการกลุ่มให้ และท่านสุดท้ายได้แก่ นายบุญยืน
เล่าวภาภรณ์ เริ่มเข้ามารับตำแหน่งกรรมการตั้งแต่ปี 2524 จนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามสำหรับตัว นายชั้น ฮวดสว่างสดี เองก่อนเข้ารับตำแหน่งประธาน
เคยเป็นรองประธานมาแล้วตั้งแต่ปี 2519 และ 2520 และเป็นบุคคลหนึ่งที่ถูกเล่นชกในการ
เสือกตั้งคณะกรรมการในปีแรกแต่ไม่ได้รับเลือก

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย